

Hakemus sosiaalityön tutkimuksen rahoitukseen VN/22222/2020

Päähakija: dosentti, yliopistonlehtori Aino Ritala-Koskinen

Hankkeen vastuullinen toteuttajaryhmä: professori Hannele Forsberg, professori Kirsi Juhila, dosentti Suvi Raitakari, dosentti Aino Ritala-Koskinen, YTT Jenni-Mari Räsänen

Hankkeen toteutuspaikka: Tampereen yliopisto

HANKESUUNNITELMA

INTEGROITU TYÖOTE UUSIUTUVASSA SOTE-KESKUKSESSA: KOHTI DIALOGISUUTTA, OSALLISUUTTA JA TILALLISUUTTA (INSOTE)

1. Tutkimushankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena on jäsentää ja kehittää ammattilaisten ja asiakkaiden asiantuntijuutta yhdistävää monialaista työtettä osana sosiaali- ja terveystalouden uudistamisprosessia. Nimeämme tällaisen työotteen *integroiduksi*. Uudistamisen kaikissa vaiheissa on pidetty tärkeänä palvelujen nykyistä parempaa integrointia erityisesti, kun kyse on paljon ja monia palveluja käyttävistä ihmisistä. Sosiaalihuoltolain käsittein voidaan puhua erityisen tuen tarpeessa olevista ihmisistä, joiden kohtaamisessa ja palvelujen koordinoinnissa sosiaalityöllä on keskeinen vastuu. Tässä tutkimuksessa käytämme erityisen tuen tarpeen rinnalla ilmaisua *kompleksisissa elämäntilanteissa elävät ihmiset*. Integrointi on vahva lähtökohta myös sosiaali- ja terveyskeskusten uudistamisohjelmassa. Ajatus on, että keskuksissa on käytettävissä eri ammattilaisten osaamista silloin, kun siihen näyttäisi olevan tarvetta kompleksisten tilanteiden ratkaisemiseksi.

Tälle tutkimukselle ainutlaatuisen ympäristön muodostaa Tampereella suunnitteluvaiheessa oleva Kaupin yliopistollinen sosiaali- ja terveyskeskus, jonka on tarkoitus käynnistää toimintansa 2023. On kansallisestikin poikkeuksellinen mahdollisuus päästä tutkimaan muotoutuvaa uuden ajan yliopistollista sote-keskustoimintaa sen suunnitteluvaiheesta lähtien ja rakentaa samalla tutkimusta osaksi sote-keskuksen toimintakäytäntöjä. Suunniteltava sote-keskus tarjoaa elävän laboratorion tutkia sitä, miten integroitua työtä kehitetään ja lopulta toteutetaan kokonaan uudessa, lähtökohtaisesti monialaisessa ympäristössä. Tutkimus perustuu osallistuvaan otteeseen eli tutkijat ovat mukana kehittämistyössä. Tutkimus nojaa suhdeteoreettiseen monialaisen työn käsitteistöön (Edwards 2010) ja sen ytimenä ovat dialogisuus, osallisuus ja tilallisuus (ks. kohta 1.1).

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa siitä, miten uudistuvien ja yhteensovittavien sote-palveluiden avulla kohdataan ihmiset, joiden auttamista pidetään usein inhimillisen kärsimyksen lievittämisen ja resurssisäästöjen näkökulmasta kaikkein tärkeimpänä, mutta myös vaikeimpana tehtävänä. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa asiakaskeskeisiä käytäntöjä, joilla tuetaan ja avataan kompleksisissa tilanteissa elävien asiakkaiden toimintamahdollisuuksia ja uskoa tulevaisuuteen. Integroitua työtettä lähestytään vaativiksi ja monialaista osaamista tarvitseviksi tunnistettujen esimerkitapausten – vaikeiden huoltoriitojen ja vapautuvien vankien kompleksisten

tilanteiden – avulla. Tapausesimerkkien kautta integroitua työtettä konkretisoidaan ja kehitetään sovellettavaksi myös muissa tilanteissa. Tutkimus vahvistaa sosiaalityön ja monialaisen sote-keskustäyöskentelyn tutkimusperustaisuutta.

Hakemus on uusi eikä siihen ole aiemmin haettu tai saatu kilpailtua rahoitusta.

1.1. Tutkimushankkeen merkitys suhteessa nykytietämykseen sekä tutkimukselliset lähtökohdat

Palvelujen ja erilaisten ammatillisten osaamisten integrointi vastavoimana niiden erikoistumiskehitykselle ja segmentoitumiselle on ollut viime aikoina kasvavan tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena niin Suomessa kuin kansainvälisestikin (esim. Kitto ym. 2011; Kvarnström 2011; Edwards 2017; Mönkkönen ym. 2019; Raitakari ym. 2019; Forsberg & Ritala-Koskinen tulossa 2020; Juhila ym. tulossa 2021). Integroinnista ja siihen kytkeytyvästä monialaisuudesta on tullut uusi hyvinvointipolitiikan virtaus, jonka uskotaan vastaavan aiempaa paremmin ihmisten avuntarpeisiin, olevan asiakaslähtöisempää, sujuvoittavan palveluketjuja ja samalla säästävän julkisia menoja. Monialaisen osaamisen on nähty olevan hyödyksi erityisesti kohdattaessa kompleksisia elämäntilanteita ja ongelmia, eli sosiaalihuoltolain käsittein erityisen tuen tarpeessa olevia ihmisiä.

Huolimatta hyvistä tarkoituspäristään, integroitu työote sisältää monenlaisia uhkia. Aiempien tutkimusten mukaan ne liittyvät ammatti-identiteettien heikentymiseen, ammattien sekä ammattilaisen ja asiakkaiden välisiin epäsymmetrisiin valtasuhteisiin, tiedon kirjaamisen ja kulun puutteisiin, vastuiden hämärtymiseen sekä asiakkaiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin osallistua monialaiseen työskentelyyn ja heidän siitä saamaansa todelliseen hyötyyn (kirjallisuuskatsaus aiheesta: Juhila ym. tulossa 2021). Tässä tutkimuksessa nämä uhat otetaan vakavasti ja niitä pyritään ratkomaan osana tutkimusprosessia.

Nojaamme tutkimuksessamme brittiprofessori Anne Edwardsin (2005; 2010) käsitteistöön monialaisesta työstä kompleksisia tilanteita ja ongelmia kohdattaessa. Edwards käyttää ilmaisua suhdekäänne (*relational turn*) kuvatessaan välttämätöntä muutosta kohti ammattien ja organisaatioiden rajat ylittävää työtettä. Suhdetoimijuus (*relational agency*) viittaa puolestaan käytäntöön, jossa toiminnan kohde laajenee erilaisten ammatillisten osaamisten ja asiakkaiden asiantuntijuuden yhdistyessä. Käytännön myötä syntyy uudenlaista yhteistä tietoa (*common knowledge*). Tällainen työote ei ole Edwardsin (mt.) mukaan helposti saavutettavissa, vaan vaatii jatkuvaa erilaisista tulkinnoista ja ristiriidoista neuvottelua sekä ylipäättään avoimuutta monialaisuudelle (myös Forsberg & Ritala-Koskinen tulossa 2020). Tätä neuvottelua jäsenämme puolestaan rajatyön (*boundary work*) metodisella käsitteellä (Slembrouck & Hall 2014), jota voi tarkastella niin rajojen ylläpitötyönä kuin yhteistyön tervetulleeksi toivottavina yhteisen toiminnan kohteen rakentamisen prosesseina (Van Bochove ym. 2018; Juhila & Hall 2017). Näemme, että Edwardsin käsitteistö yhdistettynä rajatyön käsitteeseen rakentaa hyvän perustan tutkia ja kehittää yliopistollisen sosiaali- ja terveyskeskuksen integroitua työtettä. Sen lisäksi tarvitsemme kuitenkin tarkempia käsitteellisiä työkaluja.

Tarkemmat työkalut, joilla tarkastelemme integroitua työtettä Kaupin yliopistollisessa sosiaali- ja terveyskeskuksessa, ensin sen suunnittelun, kehittämisen ja myöhemmin toteuttamisen prosesseissa

ovat dialogisuus, osallisuus ja tilallisuus. *Dialogisuudella* tarkoitamme vuoropuhelua, jossa hyödynnetään osapuolten erilaista osaamista ja asiantuntijuuksia. Osaaminen voi perustua erilaisiin ammatillisiin kvalifikaatioihin ja työssä kertyneeseen kokemukseen, mutta myös asiakkaiden tietoon omasta tilanteestaan ja parhaastaan eli kokemusasiantuntijuuteen. Dialogisuus tulee lähelle monialaisuuden ja moniammatillisuuden näkökulmia, mutta ei palaudu niihin. Dialogisuus korostaa toiminnallisuutta ja vuorovaikutusosaamista eli kysymme, miten erilaista osaamista omaavat ihmiset keskustelevat keskenään, synnyttääkö keskustelu jotakin uutta, ja erityisesti miten tuo keskustelu hyödyttää asiakasta. *Osallisuus* taas kiinnittää huomion siihen, miten eri osaamisiin ja näkökulmiin perustuvat äänet tulevat esiin, kuulluiksi ja huomioon otetuiksi integroiduissa kohtaamisissa. Tällöin aktivoituvat kysymykset muun muassa vallasta, valinnanvapaudesta ja toisen erilaisuuden kunnioittamisesta. Jälleen kiinnitämme erityistä huomiota siihen, miten asiakkaan osallisuus toteutuu kohtaamisissa. *Tilallisuus* tuo tutkimuksen kiinnostuksen kohteeksi fyysisten ja virtuaalisten paikkojen merkitykset integroidussa työotteessa. Kysymme, miten rakentuva sosiaali- ja terveyskeskus kannustaa tilallisilla ratkaisuillaan dialogisuuteen ja eri osapuolten osallisuuteen. Väitämme, että dialogisuuden ja osallisuuden toteutumiseen vaikuttaa oleellisesti se, minkälaisissa fyysisissä tiloissa tai digitaalisissa ympäristöissä monimutkaisia ihmisten elämäntilanteita käsitellään.

1.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tarkastellaan suhdetoimijuuden ja rajatyön viitekehyksessä sitä, miten integroiva työote muotoutuu aluksi *suunnittelu- ja kehitysvaiheessa* ja myöhemmin yliopistollisen sosiaali- ja terveyskeskuksen *työkäytännöissä* kohdattaessa kompleksisia asiakastilanteita.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

- Miten erilaisten osaamisten ja asiantuntijuuksien vuoropuhelu toimii ja kehittyy, ja millaisia ongelmia vuoropuheluun liittyy (dialogisuus)?
- Miten eri ammattilaisten ja asiakkaiden äänet tulevat kuulluiksi ja huomioon otetuiksi integroiduissa kohtaamisissa (osallisuus)?
- Millaisia merkityksiä fyysiset ja virtuaaliset tilat saavat integroiduissa kohtaamisissa (tilallisuus)?
- Miten dialogisuus, osallisuus ja tilallisuus ovat läsnä suunniteltaessa ja kohdattaessa integroidusti vaikeiden huoltoriitojen osapuolten ja vapautuvien vankien kompleksisia tilanteita?

Tutkimus nojaa oletukselle, että integroidun työotteen mahdollisuudet ja edellytykset tulevat näkyviksi ja arvioitaviksi vasta tutkimalla empiirisesti paikallisten toimintatapojen suunnittelua, kehittelyä ja toteutusta.

1.3. Tutkimuksen avulla syntyvät tutkimustulokset ja niiden tieteellinen vaikuttavuus, mahdollisuus tieteellisiin läpimurtoihin ja tutkimuksen uudistumiseen

Tutkimuksen tavoitteena on sosiaali- ja terveydenhuollon käytäntöjen kehittäminen ja sosiaalityön tutkimusperustaisen työkalutieteen edistäminen. Tutkimus tuottaa uutta tietoa palveluiden integraation käytännöllisistä ehdoista niiden suunnittelussa ja myöhemmin todentuvissa asiakastyön käytännöissä, ja siitä, miten dialogisuus, osallisuus ja tilallisuus tilannekohtaisesti edistävät asiakkaiden avun saantia kompleksissa elämäntilanteissa. Tutkimuksen tuloksia voi hyödyntää sote-keskuksille asetettujen tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa. Tutkimuksen myötä tiedetään enemmän kriittisistä tekijöistä, jotka edesauttavat integroivaa työtä (työmenetelmänä) ja siihen ladattuja positiivisia hyötyjä niin asiakkaan, ammattilaisen kuin auttamisorganisaation näkökulmista. Toisaalta tietoa syntyy myös siitä, mitkä tekijät estävät integroidun työotteiden toteutumista. Tutkimuksen avaamalla ainutlaatuisella ”ruohonjuuritason” sote-keskuksen suunnittelun ja toteutuksen prosessissa syntyvällä tiedolla on sovellusarvoa yleisemminkin uusien sote-keskusten perustamisessa.

Tutkimusprojektin keskeinen kontribuutio on sosiaalityön aseman ja perspektiivin vahvistaminen tutkimuksen avulla osana monialaista integroituun työotteeseen nojaavaa sote-keskusta ja kompleksisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden edistäminen.

Tutkimus tuottaa kaivattua tietoa erityisesti vaikeiden huoltoriitojen osapuolten ja vapautuvien vankien palvelutarpeisiin vastaamisesta ja integroidusta kohtaamisesta, sen edellytyksistä, onnistumisista ja vaikeuksista. Siinä missä vapautuvat vangit lähtötilanteessa muodostavat sote-keskuksessa marginaalisen ja ”vieraan” asiakasryhmän, huoltoriitaan ajautuneet perheet edustavat edellistä tavanomaisempaa, mutta heikommin palvelujen tarpeiltaan tunnistettua tai tunnustettua asiakasryhmää. Sote-keskus-toiminnassa kohdataan laajapohjaisesti väestöä, jolloin olennainen kysymys on, miten kompleksiset tilanteet tulevat ylipäättään tunnistetuiksi ja kohdatuksi vai jäävätkö ne jopa tunnistamatta. Ongelmien kasaantumisen, pitkittymisen ja mutkistumisen estämiseksi tunnistamista on pidetty tärkeänä ennaltaehkäisyn perusteluna.

Projekti tekee mahdolliseksi myös sosiaalityön tutkimuksen ja erityisesti nuorten tutkijoiden osaamisen syventämisen sekä projektissa syntyvien, pohjoismaisten hyvinvointipalveluiden uudistamista koskevien, tulosten keskusteluttamisen kansainvälisessä tutkijayhteisössä.

2 Tutkimushankkeen toteutus

2.1. Työsuunnitelma ja aikataulu

Osallistuva ja osallistava, sote-keskusta suunnittelevien, kehittävien, toteuttavien ja sitä asiakkaina käyttävien tahojen kanssa yhdessä tehtävä tutkimushanke on kokonaisuudessaan kaksivaiheinen. Tämä hakemus koskee ensimmäistä vaihetta, vuosia 2021–2022, jolloin tutkitaan kompleksisten asiakastilanteiden ja integroidun työotteiden muotoutumista osana Kaupin yliopistollisen sote-keskuksen suunnittelua. Toisessa vaiheessa (vuosina 2023–2024), yliopistollisen sote-keskuksen

toiminnan käynnistyttyä, tutkimus kohdistuu konkreettiseen (edellisessä vaiheessa suunniteltuun) integroituun asiakastyöhön.

Tutkimus nojaa yhteiskehittämisen ja käytäntötutkimuksen lähtökohtiin, jolloin keskeistä on yhteistyö ja yhdessä oppiminen sote-keskusta kehittävien, toteuttavien ja käyttävien tahojen kanssa (esim. Ruch & Julkunen 2016; Pohjola ym. 2017). Teemme yhteistyötä muun muassa maakunnallisten sote-keskussuunnittelijoiden ja koordinaattoreiden, aikuissosiaalityön, lapsi- ja perhepalveluiden ja lastensuojelun toimijoiden, erityisteemoihimme linkittyvien valtion ja järjestöjen toimijoiden sekä kokemusasiantuntijoiden kanssa.

Lähtökohtana on, että tutkimus itsessään perustuu suhdetoimijuuteen ja integroivaan työotteeseen, joka rakentuu dialogisuudesta, osallisuudesta ja tilallisuudesta. Tavoitteena on ensinnäkin, että tutkimus niveltyy luontevaksi osaksi sote-keskuksen kehittämistä ja tutkijat ”jalkautuvat” sinne missä sote-keskuksen tekijätkin ovat: palavereihin, neuvotteluihin ja suunnittelupöytiin. Toiseksi tarkoituksena on, että tutkimus generoi ja ruokkii toiminnallaan sote-keskuksen muotoutumista integroivaa työtettä toteuttavaksi ja asiakaslähtöiseksi ”yhden luukun” paikaksi. Tutkimus tuottaa sote-keskuksen suunnittelua tukevaa koulutusta ja kehittämistapahtumia. Jo nyt on valmisteilla Tampereen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun yhteistyössä monialaisuutta ja itsemääräämisoikeutta käsitteleviä kursseja, jotka palvelevat sekä perustutkinto-opiskelijoita että sote-keskuksen kehittämiseen osallistuvia ammattilaisia. Ensimmäinen kurssi käynnistyy tammikuussa 2021.

Yleisen sote-keskuksen rakentumisprosessin lisäksi tutkimme integroitua työtettä (dialogisuutta, osallisuutta ja tilallisuutta) kahden esimerkkitapauksen, vapautuvien vankien ja vaikeaan huoltoriitaan ajautuneiden vanhempien ja heidän lastensa asemien kautta. Ajatuksena on, että vaikka kyseessä ovat heterogeeniset ja monella tapaa erilaiset asiakasryhmät, tapauksissa on tunnistettavissa kompleksisten tilanteiden ominaispiirteitä, kuten useiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta, ongelmien ja palvelujärjestelmän kohtaamattomuutta, hyvinvoinnin ja toimintakapasiteetin laskua sekä vaativan osaamisen tarpeita. Tämä kutsuu asiakasta ja ammattilaista hyödyntämään integroivaa työtettä. Tapauksemme konkretisoivat siis monimutkaisten ongelmatilanteiden ratkomisessa tarvittavien erilaisten ammatillisten osaamisten ja kokemusasiantuntijuuksien vuoropuhelun ja yhdistämisen tarvetta ja toteutumista, toisin sanoen suhdetoimijuutta.

Tutkimushanke käynnistyy vuoden 2021 alusta tutkijoiden rekrytoinneilla, tutkimuslupien hankkimisella ja tutkimusyhteistyön käynnistämällä olemassa olevien kehittämisverkostojen ja -toimijoiden kanssa. Tämän jälkeen laaditaan tarkennettu aineistonkeruusuunnitelma ja aikataulutetaan hankkeen järjestämänä aineistonkeruu. Aineistojen kerryttäminen ja työstäminen jatkuu läpi koko hankeajan. Hankkeen toimesta järjestettävät koulutus- ja kehittämistapahtumat käynnistyvät huhtikuussa 2021 ja myös niitä jatketaan koko hankeajan.

Tutkimuksen tuloksia julkaistaan erilaisilla foorumeilla mahdollisimman laajan yleisön tavoittamiseksi: blogeissa, ammatillisissa lehdissä ja vertaisarvioituissa kansallisissa ja kansainvälisissä julkaisuissa. Hankkeen lähtökohtien mukaisesti tavoitteena on kirjoittaa osa julkaisuista yhdessä sote-keskuksen käytännön toimijoiden kanssa. Julkaisuissa käsitellään sekä integroidun työotteen rakentamisen prosessia hyödyntäen muun muassa rajatyön käsitettä että työotteen sisältöjä eli dialogisuutta, osallisuutta ja tilallisuutta eri näkökulmista. Lisäksi osassa

julkaisuista paneudutaan integroidun työotteen toteutumiseen vaikeita huoltoriitoja ja vapautuvien vankien tilanteita ratkottaessa. Näkökulmien kirjo mahdollistaa tieteellisen, vertaisarvioitun julkaisemisen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon keskittyvissä yleislehdissä että spesifimmin fokuoituneissa lehdissä. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen aikana kirjoitetaan neljä vertaisarvioitua artikkelia ja hankkeen ensimmäisen vaiheen yhteen kokoava raportti. Nelivuotisen hankkeen päätteeksi syntyy hanketta ja sote-keskuksen integroivan työotteen rakentumista kokoava tieteellinen antologia.

Hankkeen toteutuksen aikataulu tehtävineen	2021												2022											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Hankkeen johtaminen (Ritala- Koskinen), osana työsuunnitelmaa																								
Tutkimuspanos: Hankkeen vastuullinen toteuttajaryhmä (Forsberg, Juhila, Raitakari, Ritala-Koskinen, Räsänen) kukin 10 % työsuunnitelma-työstä, yht. 800 tuntia/vuosi																								
Tutkija I: väitöskirjatutkija*																								
Tutkija II: väitöskirjatutkija*																								
Tutkija III: post doc -tutkija*																								
Tutkija IV: post doc -tutkija*																								
Tutkija V: senioritutkija*																								
Aineiston kerryttäminen*																								
Aineiston työstäminen*																								
Hankkeen koulutus ja kehittämistapahtumat*																								
Julkaisut*																								

*) Hankkeesta rahoitettavat.

2.2. Tutkimusaineisto (data ja materiaali), tutkimusmenetelmät ja tutkimusympäristö

Tutkimusaineiston tuottaminen yhdessä sote-keskuksen kehittämiseen osallistuvien toimijoiden kanssa, jakautuu tutkimushankkeen kokonaisuutta mukaillen kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa vuosina 2021–2022 kehitetään ja tutkitaan kompleksisten asiakastilanteiden ja integroidun työotteen muotoutumista osana sote-keskuksen suunnittelua. Tämä tilanne on monella tapaa ainutlaatuinen, sillä harvoin tutkimuksessa päästään tuottamaan aineistoja ja kehittämään uutta muotoutuvaa palvelukonseptia aivan alusta saakka. Tätä uudenlaisen sote-keskuksen syntyä ja kehittymistä tavoitetaan seuraavissa tilanteissa, eri toimijoiden tuottaessa erilaisia aineistoja. Aineiston keruu noudattaa hankkeen lähtökohtia kunnioittaen dialogista ja osallistavaa toimintatapaa.

Aineistonkeruun tilanteet	Aineistojen tuottajat	Aineistojen muodot
Suunnitteluprosessi (tilat ja toiminta) Dialogiset työpajat Ryhmähaastattelut Yksilöhaastattelut Sote-opintojaksot	Suunnitteluorganisaatio Työpajoihin osallistuvat ammattilaiset, asiakkaat ja tutkijat Haastateltavat suunnittelijat, ammattilaiset ja asiakkaat (kokemusasiantuntijat) Koulutusten osallistujat ja toteuttajat	Suunnitteludokumentit Nauhoitetut puheaineistot Havainnointiaineistot

Yllä kuvatut aineistot mahdollistavat tutkimustehtäviin vastaamisen ja niitä analysoidaan laadullisin tutkimusmenetelmin. Aineistot tavoittavat sote-keskuksen kehittämispuheen sekä sen muotoutumisen moniäänisyyden ja -näkökulmaisuuksien. Aineistoista haetaan vastauksia siihen, mitä integroivan työotteen ja sote-keskuksessa työskentelyn ajatellaan olevan tai millaista sen haluttaisiin olevan. Aineiston tuottaminen ja yhteiskehittämisprosessin läpivieminen on vaativaa ja työlästä, joten hankkeessa panostetaan siihen paljon.

Tutkimushankkeen toisessa vaiheessa vuosina 2023–2024 aineistoa täydennetään sote-keskuksen ja asiakastyön käynnistymistä tavoittavilla aineistoilla, jotka mahdollistavat kompleksisten asiakastilanteiden ja integroidun työotteen tutkimisen keskuksen käynnistymisvaiheessa:

- Sote-keskukseen siirtyvien ammattilaisten haastattelut
- Sote-keskuksessa asioivien asiakkaiden haastattelut
- Erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden kohtaamisten havainnointi ja nauhoittaminen

2.3. Riskien arviointi ja vaihtoehtoinen toteutustapa

Tutkimushankkeen merkittävin riski liittyy aineiston keruun onnistumiseen: ”kentälle” pääsyyn, sote-keskusta kehittävien tahojen, ammattilaisten ja asiakkaiden sitoutumiseen sekä riittävän ja relevantin aineiston saamiseen. On olemassa riski, että keskuksen toimijat eivät lähde tutkimukseen mukaan, asiakastilanteita ei tavoiteta (vaihe II) tai koronatilanne estää tutkimusaineiston keräämisen. Aineiston keruu vaikeutuu, jos sote-keskuksen suunnittelussa ja kehittämisessä kohdataan vaikeuksia. Riskejä pienentää se, että tutkimusryhmällä on pitkä kokemus sosiaali- ja terveyspalveluihin ”jalkautuvasta” tutkimuksesta. Tutkimusryhmällä on myös jo olemassa hyvä yhteys sote-keskusta rakentaviin ryhmiin ja johtohenkilöihin. Hankkeessa on myös varauduttu käyttämään etäyhteyksiä sekä tarvittaessa suojavarusteita turvallisen aineiston keruun mahdollistamiseksi. Mahdollisia aineistoja on myös runsaasti, joten hanke ei kaadu siihen, jos jonkin aineiston tuottaminen osoittautuu mahdottomaksi.

Hankkeen aikatauluun ja tehokkaaseen toteutukseen liittyy riskejä: hankeaika on melko lyhyt kattavan aineiston tuottamiseen ja analysoimiseen, etenkin, jos sote-keskuksen suunnittelu- ja kehittämistyö viivästyy. Aineiston kerryttäminen tulisi aloittaa mahdollisimman nopeasti, jotta tavoitettaisiin sote-keskuksen suunnittelun ja toteutusprosessin nykytila ja siinä mahdollisesti tapahtuvat muutokset. On mahdollista, että rekrytoinnit, kentälle pääsyn neuvottelut sekä tutkimuslupakäytännöt viivästyttävät hankkeen aloittamista. Nämä ovat kuitenkin hankkeen

toteuttamisen kannalta välttämättömiä ennakkovalmisteluja. Hankkeessa on varauduttu mahdollisimman nopeaan toimintaan sekä tekemään töitä nopean käynnistymisen eteen välittömästi rahoituksen varmistuttua. Riskeiksi voidaan tunnistaa myös yhteistyön tarkoituksenmukainen käyntiin saaminen, resurssointi ja rekrytointien epäonnistuminen. Näiden välttämiseksi paneudutaan huolella tutkimushankkeen suunnitteluun ja osapuolten sitouttamiseen ja keskinäiseen luottamuksen rakentamiseen. Lisäksi hankkeen vastuullisella toteuttajaryhmällä on pitkäaikaista kokemusta monitoimijaisissa sosiaali- ja terveyspalvelukonteksteissa tehtävästä käytäntöjen tutkimisesta ja kehittämisestä sekä hyvät yhteistyösuhteet tutkimuskumppaneihin.

3. Tutkimusryhmä ja yhteistyötahot

3.1. Tutkimushankkeessa työskentelevät henkilöt ja heidän, hankkeen kannalta keskeiset ansiot

Hankkeen *kokonaisuudesta vastaava toteuttajaryhmä* koostuu Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelman senioritutkijoista: professori Hannele Forsberg, professori Kirsi Juhila, dosentti Suvi Raitakari, dosentti Aino Ritala-Koskinen ja YTT Jenni-Mari Räsänen.

Hankkeen vastuullisena johtajana toimii Aino Ritala-Koskinen. Ritala-Koskisella on monipuolinen kokemus työelämäverkostojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä sosiaalialan osaamiskeskuksesta, erilaisten sosiaalialan kehittämishankkeiden ohjausryhmistä, opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan koordinoinnista yliopistossa, monialaisten sote-opintojen kehittämistyöstä, työelämän kanssa yhteistyössä tehtävistä opetuskokonaisuuksista samoin kuin järjestöyhteistyöstä, täydennyskoulutuksesta ja erikoistumiskoulutuksesta.

Juhila, Raitakari ja Räsänen ovat pitkäkestoisesti tutkineet marginaalisuuden kysymyksiä, ja kuuluvat Tampereen yliopistossa toimivaan Margi-tutkimusryhmään (<https://research.tuni.fi/margi-fi/>). He ovat tehneet vastaavanlaista palveluintegraatioon liittyvää tutkivaa kehittämistyötä perhekeskusten rakentamiseen kytkeytyvässä OsaHäme -hankkeessa (Raitakari ym. 2019) ja kansainvälistä yhteistyötä DANASWAC-verkostossa, joka on juuri julkaisemassa integroitua työtä eri maiden ruohonjuuritason käytännöissä tarkastelevan teoksen 'Interprofessional collaboration and service user participation' (Juhila ym. tulossa 2021).

[Forsberg](#) ja [Ritala-Koskinen](#) ovat paneutuneet lasten ja perheiden parissa tehtävän sosiaalityön ja moniammatillisten käytäntöjen tutkimiseen – viime aikoina erityisesti eroriitojen parissa tehtävään monialaiseen työhön (Forsberg & Ritala-Koskinen, 2021). Forsbergilla on laaja-alainen kokemus monialaisuuden ja huoltoriitojen lähestymisessä hyödyllisestä monitieteisestä tutkijayhteistyöstä valtakunnallisesti ja osana kansainvälisiä tutkijaverkostoja (viime aikoina muun muassa eron jälkeisiin perhejärjestelyihin keskittyvä ICSP ja eurooppalaisen sosiaalityön tutkimuksen yhteistyöfoorumi ESWRA) yhteiskuntatieteellisen perhetutkimuksen, lapsuudentutkimuksen ja sosiaalityön sekä muiden auttamiskäytäntöjen parissa. Myös Ritala-Koskinen on osallistunut lapsuus- ja perhetutkimuksen verkostoihin. Molemmilla on yhteistyökokemusta myös kehittämistoiminnassa aktiivisten järjestöjen kanssa.

Hanke edistää siihen palkattavien väitöskirjan tekijöiden ja post doc -tutkijoiden tutkijanuraa. Hankkeeseen tullaan palkkaamaan väitöskirjatutkijoita ja vastaväitelleitä henkilöitä, jotka rekrytoidaan rahoituksen varmistuttua.

3.2. Yhteistyötahot ja heidän keskeiset ansionsa hankkeen kannalta

Tampereen yliopistossa tutkimushanke sijoittuu osaksi hyvinvointipalveluiden strategisen tutkimuksen profiilia ja sen Suomen Akatemian rahoittamaa Sustainable Welfare Systems – tutkimusohjelmaa (<https://research.tuni.fi/sws/>), ja edistää näin sosiaalisten ja terveyteen liittyvien vaikeiden ongelmatilanteiden tarkastelun monitieteistä ja kestäväää tutkimusotetta. Hanke kiinnittyy myös Tampereen yliopiston lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskus PERLAan. PERLAn tehtävänä on edistää monitieteistä tutkimusta, luoda uusia vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteita ja vahvistaa lapsista, nuorista ja perheistä käytyä keskustelua. Molempien edellä mainittujen tahojen kautta hanke kiinnittyy vahvasti Tampereen yliopiston ajankohtaiseen tutkimusprofiiliin.

Tampereen kaupunki tulevan yliopistollisen sote-keskuksen toteuttajana on välitön yhteistyökumppanimme. Erityisesti teemme yhteistyötä psykososiaalisen tuen palveluihin kuuluvan aikuissosiaalityön ja lapsi- ja perhepalveluihin kuuluvan lastensuojelun kanssa unohtamatta kehitteillä olevaa perhekeskustoimintamallia kaupungissa. Kaikki nämä tahot ovat sitoutuneet hankkeen yhteistyökumppaneiksi.

Yliopistollisen sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen kehittäminen on osa kansallista **Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden keskus -ohjelmaa**, jota viedään Pirkanmaalla eteenpäin maakunnallisella PirSOTE -hankkeella ja KOMAS-hankkeella. Olemme vuorovaikutuksessa näiden molempien hankkeiden kanssa.

Yhteistyökumppaneinamme olevat paikalliset ja kansalliset **erityissektoreiden toimijat** linkittyvät saumattomasti edellä mainittuihin kunnallisiin palveluihin. Rikosseuraamuslaitos ja Kris tarjoavat apua ja tukea vankilasta vapautuville, joiden kohdalla monialainen yhteistyö kunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa tarvittavien palveluiden järjestämiseksi on välttämätöntä vankeusajan jälkeisen arjen turvaamiseksi. MLL Tampereen osasto on kehittänyt eropalveluita osana päättynyttä Lape-hanketta ja on maakunnallisesti monialaisesti verkottunut eroauttamisen toimija. Ensi- ja turvakotien liitto puolestaan on valtakunnallinen toimija, jolla eropalvelujen kehittäminen on vahvaa. ETU-liiton Ero lapsiperheessä työn asiantuntijat ovat lupautuneet tutkimushankkeen keskustelukumppaniksi kompleksisia eroriitoja koskevissa kysymyksissä. Molemmat järjestöt ovat tuoneet näkyville tarpeen tunnistaa eroon liittyviä lasten ja vanhempien arkea kuormittavia kiistoja ja tuen tarpeita osana sosiaali- ja terveystieteiden palveluja.

4. Vastuullinen tiede

4.1. Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimus toteutetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja Suomen Akatemian ohjeistaman hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Ohjeet määrittävät vastuullisen tutkimuksen toteutusta sekä humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita.

Tutkimusperusteinen kehittämistyö ja tutkijoiden jalkautuminen tutkimuskohteen arkisiin käytäntöihin edellyttävät erityistä sensitiivisyyttä ja eettisten näkökohtien reflektointia, joskaan ensi vaiheessa kerättävä aineisto ei sisällä esimerkiksi asiakkaiden elämäntilanteita ja henkilökohtaisista vaikeuksista kertovaa aineistoa. Aineisto kuitenkin kertoo sote-keskusta suunnittelevien ja kehittävien ja sitä tulevaisuudessa käyttävien henkilöiden näkemyksistä ja tulkinnoista, joihin voi sisältyä arkaluonteista tietoa. Toisten tekemän työn ja asiakaskokemusten tutkiminen edellyttää arvostavaa ja ymmärtävää lähestymistapaa. Eettiset kysymykset ovat tästä syystä hankkeessa läsnä koko tutkimusprosessin ajan.

Tutkimukseen hankitaan tarvittavat luvat siihen osallistuvilta organisaatioilta. Hankkeen eettinen ennakoarviointi ei ole tarpeen tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa, mutta tulee tehtäväksi todellisia asiakastilanteita käsittelevään toiseen vaiheeseen valmistauduttaessa.

Tutkimushanke on läpi prosessin sitoutunut seuraaviin periaatteisiin. 1) Tutkimukseen osallistuvia toimijoita informoidaan tutkimuksesta ja kutsutaan heidät mukaan sen suunnitteluun ja toteutukseen alusta asti. 2) Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja perustuu kirjalliseen suostumukseen. 3) Tutkimuksesta voi jättäytyä niin halutessaan pois sen kaikissa vaiheissa ja kieltää itse tuottamansa aineiston käyttämisen. 4) Tutkimusaineisto anonymisoidaan yksittäisten osallistujien osalta, vaikka tutkimuspaikkana toimivan sote-keskuksen anonymisointi ei olekaan mahdollista. 5) Tutkimusaineisto säilytetään digitaalisesti salasanojen takana ja fyysisesti lukituissa kaapeissa. 6) Tutkimukseen osallistuvilta pyydetään lupa tallentaa anonymisoitu aineisto Tietoarkistoon.

4.2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Tutkimushankkeen rekrytoinneissa noudatetaan tasa-arvolainsäädännön periaatteita.

Tutkimus itsessään pyrkii edistämään kansalaisten tasa-arvoista kohtaamista sote-palveluissa ja arvostaa asiakkaiden tuottamaa tietoa asiantuntijatiedon rinnalla palveluiden kehittämisessä.

4.3. Avoin tiede

Aineistonhallinta hankkeessa: Kerättävät tutkimusaineistot säilytetään Tampereen yliopiston tietokoneilla yliopiston aineistojen säilytystä koskevien tietoturvaohjeiden mukaisesti. Niihin on pääsy hankkeen tutkijoilla ja hankkeen piirissä opinnäytetöitä tekeville opiskelijoilla. Aineistosta otettavat tulosteet säilytetään lukitusti niin, että ne eivät ole ulkopuolisten saatavissa. Hankkeessa kerättävät haastatteluaineistot tallennetaan hankkeen päätyttyä Tietoarkistoon arkiston

tallennussääntöjen mukaisesti myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Aineiston tallentamisesta informoidaan haastateltavia ja heidän suostumuksensa on edellytys aineistojen tallentamiselle.

Tutkimustulosten julkaisemisessa noudatetaan Tampereen yliopiston linjaamia avoimen tieteen periaatteita.

4.4. Kestävän kehityksen tavoitteet

Kestävän kehityksen näkökulmasta hanke tähtää sote-palvelujen parempaan kykyyn vastata integroidulla työotteella vaikuttavammin ja tehokkaammin ihmisten kompleksisiin ongelmatilanteisiin. Niiden tavoitellaan tulevan kohdatuksi varhemmin ja siten inhimillisen kärsimyksen määrä ja ongelmien kasaantuminen vähenevät.

Hankkeessa rakennetaan kestäviä palveluratkaisuja huomioimalla niin suunnittelijoiden, asiakastyötä tekevien kuin asiakkaiden osaaminen ja asiantuntijuus.

5. Yhteiskunnalliset vaikutukset ja vaikuttavuus

5.1. Vaikutukset ja vaikuttavuus tiedeyhteisön ulkopuolella

Tutkimuksen vahvuutena on sen pitkä ajallinen kesto (nyt haettava rahoitus ensimmäiselle kahdelle vuodelle) ja kiinnittyminen kiinteäksi osaksi Kaupin sote-keskuksen suunnittelu-, kehittämis-, toteuttamis- ja toiminnan vakiintumisen vaiheita. Nyt haettava tutkimusrahoitus mahdollistaa tutkimuksellisen kehittämistyön tekemisen sote-keskuksen suunnittelu- ja kehittämisvaiheessa, ja siten integroivan työotteen mukaisten käytäntöjen vahvistamisen alusta lähtien.

Visiona on, että tulevaisuudessa Kaupin sote-keskus muodostaisi pysyvän yliopistollisen tutkimuksen, perustutkintokoulutuksen ja täydennyskoulutuksen yhteenliittymän ja “alustan” ammatillisten toimintakäytäntöjen tutkimiseen, opettamiseen ja kehittämiseen. Nyt haettava rahoitus on merkittävä avaus tämän vision todeksi tekemiseksi tekemisessä paitsi paikallisesti, myös kansallisesti.

6. Lähdeluettelo

Edwards, A. (2010) *Being an Expert Professional Practitioner: The Relational Turn in Expertise*, Dordrecht: Springer.

Edwards, A. (2011) 'Building common knowledge at the boundaries between professional practices: Relational agency and relational expertise in systems of distributed expertise', *International Journal of Educational Research*, 50(1): 33–39.

Edwards, A. (ed.) (2017) *Working Relationally in and Across Practices: Cultural-Historical Approaches to Collaboration*, New York: Cambridge.

Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. (tulossa 2020/2021) *Sosiaalityö oikeuden yhteistyökumppanina huoltoriidoissa: Tuomareiden näkökulma olosuhdeselvitystyöhön. Yhteiskuntapolitiikka*.

Juhila, K., Dall, T., Hall, C. & Koprowska, J. (toim.) (tulossa 2021) *Interprofessional Collaboration and Service User Participation: Analysing Meetings in Social Welfare*. London: Policy Press.

Juhila, K. & Hall, C. (2017) *Analysing the management of responsibilities at the margins of welfare practices*. Teoksessa K. Juhila, S. Raitakari & C. Hall (toim.) *Responsibilisation at the Margins of Welfare Services*. Lontoo: Routledge, 57-79.

Kitto, J. Chesters, Thistlethwaite, J. & Reeves, S. (toim.) (2011) *Sociology of Interprofessional Health Care Practice: Critical Reflections and Concrete Solutions*, New York: Nova Science Publishers.

Kvarnström, S. (2011) *Collaboration in Health and Social Care: Service User Participation and Teamwork in Interprofessional Clinical Microsystems*, Jönköping: School of Health Sciences, Jönköping University, Dissertation Series No. 15.

Mönkkönen, K, Kekoni, T. & Pehkonen, A. (2019) *Moniammatillinen yhteistyö: Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus.

Pohjola, A., Kairala, M., Lyly, H. & Niskala, A. (toim.) (2017) *Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi: Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa*. Tampere: Vastapaino.

Raitakari S., Räsänen J-M., Kostainen T. & Juhila K. (2019) *Integroiva työtapo muotoutuvassa perhekeskuskontekstissa: kriittisten tekijöiden tarkastelua*. Tampere: Tampere University.

Ruch, G. & Julkunen, I. (toim.) (2016) *Relationship-based Research in Social Work: Understanding Practice Research*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Slembrouck, S. and Hall, C. (2014) "Boundary work" in C. Hall, K. Juhila, M. Matarese, and C. van Nijnnatten (eds.), *Analysing Social Work Communication: Discourse in Practice*, London: Routledge, 61–78.

Van Bochove M., Tonkens E., Verplanke L. & Roggeveen S. (2018). *Reconstructing the professional domain: Boundary work of professionals and volunteers in the context of social service reform*. *Current Sociology* 66(3) 392 –411.